

УДК 130.2

Грицишин І. - ст. гр. КА-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

УКРАЇНСЬКА ФІЛОСОФІЯ ХІХ-ХХ СТ. У КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ

Науковий керівник: к.ф.н., доцент Цвіркун В.М

Боротьба світоглядів і різних напрямків у вітчизняній філософії ХІХ-ХХ століть була обумовлена декількома причинами.

Перша причина корениться в гострих соціально-економічних і політичних протиріччях суспільного буття. Якщо в Західній Європі в цей період панують протиріччя буржуазного способу виробництва, то в Україні характер соціально-політичного і духовного розвитку визначає протиріччя між феодальними і буржуазними відносинами і, в той же час, починають проявлятися сутнісні протиріччя буржуазного способу виробництва. У суспільній свідомості ця ситуація відбилася в наявності декількох ідеологічних полюсів: старої, традиційної аристократично-феодальної ідеології і соціал-демократичним напрямки, які відображали ідеологію нових класів, а також соціалістичної і комуністичної ідеології, виразницею протиріч буржуазного суспільства.

Друга причина пов'язана з ростом національної самосвідомості і прагненням вибороти державну і культурну незалежність. Вісь напруги цього протиріччя обмежили ідеологи західництва і українофільства. Представники першої стверджували, що Україні необхідно орієнтуватися на Захід і постаратися якнайшвидше наздогнати його, пройшовши шлях капіталістичного розвитку. Українофіли наполягали на власному, національному шляху розвитку країни, як гарантії благополуччя і прогресу.

Третя причина полягає у самому філософському процесі, що являє собою діалектику традицій і новаторства: власних, традиційних, національних способів осягнення світу і запозичень із інших культур. В ХІХ столітті в Україні популярні були ідеї німецького класичного ідеалізму.

Четверта причина або джерело нових філософських ідей, насамперед матеріалістичних, корінилася в розвитку природничих наук. Вчені-натуралісти боролися проти ідеалістичного світогляду, сприяли розвитку і поширенню ідей матеріалізму і діалектики. Це - Т. Осиповський, П. Шумлянський, М. Остроградський, В. Лапшин, І. Сеченов, І. Мечников, М. Умов. Обґрунтування конкретно-наукових ідей часто піднімалося до загальнонаукових і філософських узагальнень. Деякі з них набагато випередили свій час. Наприклад, вчення В. Вернадського про перехід біосфери в ноосферу почало в повну міру усвідомлюватися тільки наприкінці ХХ століття.

Отже, серед безлічі напрямків і шкіл у розвитку вітчизняної філософії ХІХ - початку ХХ століть виділимо чотири основних: 1) розвиток традиційних ідей національної філософії, що йде від Київської Русі і українського просвітництва (як правило, це ідеалістичні системи); 2) розвиток ідеалізму як результат запозичення, впливу німецької класичної філософії і махізму; 3) розвиток матеріалістичної філософії в соціал-демократичному таборі і в марксизмі; 4) поширення і обґрунтування матеріалістичного світогляду в природознавстві.